

PROFESOR ANTON PETERLIN IZ ŠTUDENTSKIH KLOPI

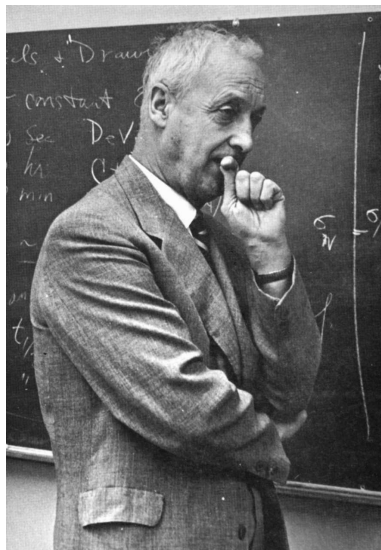
V razvoju fizike so imele pomembno vlogo fizikalne šole. Take šole so na primer ustanovili Jožef Stefan in pozneje Ludwig Boltzmann na Dunaju, Hermann von Helmholtz v Berlinu, Niels Bohr v Københavnu, Lev Landau v Moskvi. Govorimo lahko tudi o Peterlinovi šoli v Ljubljani, čeprav je bila veliko bolj skromna in krajevno omejena. Tudi čas ji ni bil naklonjen. Kmalu po začetku Peterlinove poklicne poti je izbruhnila druga svetovna vojna, ki ji je sledilo obdobje pomanjkanja. Na drugi strani pa je Peterlinova fizikalna šola bila za Slovence pomembna. Proti koncu 19. stoletja so v okviru Avstro-Ogrske raziskovali v fiziki Slovenci Jožef Stefan na Dunaju, Ignac Klemenčič v Innsbrucku, Simon Šubic v Gradcu. Potem pa nekaj časa ni bilo v fiziki nobenega pravega slovenskega raziskovalca. V tem pogledu se razmere po ustanovitvi ljubljanske univerze leta 1919 niso spremenile. Na njej so fiziko sprva predavali domači predavatelji, ki niso raziskovali v fiziki, nekateri od njih so delovali v tehniki. Poljak Wojciech Rubinowicz je bil znan po svojem delu o sevanju atomov v kvantni mehaniki. Vendar je na univerzi v Ljubljani ostal le nepolni dve leti in ni zapustil sledi. Avstrijec Hugo Sirk, ki je bil menda slovenskega rodu, a ni znal slovensko, se je bolj izkazal. Na univerzi je ostal šest let in je uvedel raziskovanje rentgenske svetlobe.

Po Peterlinovi vrnitvi iz Berlina, kjer je opravil doktorsko delo, povezano z rentgensko svetlobo, so se razmere v raziskovanju začeleboljšati. Zaživel o je načelo, da „brez dobrega raziskovanja ni dobrega poučevanja“. V naslednjih desetletjih so se slovenski fiziki začeli vključevati v svetovno fizikalno raziskovanje in danes v njem enakopravno sodelujejo.

Jeseni 1952 sem se vpisal na dve leti prej ustanovljeni Oddelek za tehniško fiziko na Fakulteti za kemijo Tehniške visoke šole, ne da bi se zavedal vsega tega. Vendar nisem prišel v povsem neznano okolje. V gimnaziji sem prebiral Proteus in odgovarjal na vprašanja uredništva. Poznal sem ObzorNIK za matematiko in fiziko, ki je začel izhajati leto pred tem. Udeležil sem se dveh srednješolskih matematičnih tekmovanj, enega zelo uspešno. Zato sem se brez pomišljanja odločil za študij fizike. Po imenu sem poznal profesorja Antona Peterlina, ki je predaval Fiziko I, in profesorja Josipa Plemlja, ki je predaval Matematiko I. Predavanja iz teh glavnih predmetov smo v veliki predavalnici na stari univerzi poslušali skupaj študenti matematike, fizike in tehnike. Profesor Peterlin je nekoliko presenetljivo začel z geometrijsko optiko. Najbrž se je tako odločil, ker ta del fizike potrebuje le skromno matematiko. Pozneje se je vrnil k bolj ustaljenemu vrstnemu redu. Poskusi pri predavanjih so bili za marsikaterega študenta novost. Včasih pa niso uspeli, in tedaj je profesor pograjal laboranta. Pozneje sem ugotovil, da si laborant najbrž pogosto graje ni zaslužil. Večkrat se mi je namreč primerilo,

da je poskus tik pred predavanjem deloval, pri predavanju pa je odpovedal.

Tako so tekla predavanja do zime. Tedaj si je profesor Peterlin zlomil nogo, kot je bilo slišati, pri smučanju na Krvavcu. Z mavcem na nogi je bilo težko predavati. Nekajkrat je namesto njega predaval profesor Anton Moljk, ki pa ga to, kot je kazalo, ni veselilo. Predavanja je prevzel profesor Ivan Kuščer in jih pripeljal do konca. Pri njegovih predavanjih smo se veliko naučili. Do izpita se je profesor Peterlin pozdravil. Učil sem se po njegovih skriptih, ki jih je bilo tedaj težko dobiti. Na izpitu nisem imel težav in živo se spomnim, da je profesor na koncu izpita dobrohotno rekel: „No, pa mu dajmo deset.“

V drugem letniku smo se z dokaj temačne stare univerze preselili v današnji veliko svetlejši Peterlinov paviljon ob Institutu Jožef Stefan, ki so ga tedaj odprli. V tem letniku nam profesor Peterlin ni predaval. Z njim smo se zopet srečali pri Teoretični fiziki v tretjem letniku. Predavanja smo v mali fizikalni predavalnici skupaj poslušali študenti tretjega in četrtega letnika. Najprej je bilo na vrsti elektromagnetno polje. Vaje je vodil profesor sam. Pri prvih vajah je želel, da pride k tabli kak študent tretjega letnika. Ker ni bilo prostovoljcev in ker sem sedel dovolj blizu, je izbral mene. Profesor Peterlin je pri nas študentih zbujal občutek, ki ga najbolje opišemo kot strahospoštovanje. Pozneje se je pokazalo, da to ni bilo omejeno samo na študente. Ti so o njegovi strogosti pri izpitih pripovedovali srhljive zgodbe. Po eni od njih naj bi pri izpitu iz Fizike I študent padel, ker je rekel „ α delec“ namesto „delec α “. Čeprav mi je prizadeti to potrdil, danes vem, da pri tem študentom ne gre povsem zaupati. Pogosto ne povedo, kaj se je dogajalo prej.

Pri opisanih vajah iz Teoretične fizike je bilo treba obdelati Larmorjevo precesijo. Ker sem mislil, da o tem nekaj vem, sem poskusil to znanje uporabiti. Vendar ni šlo. Profesor je hotel stvar dognati po svoje. Tudi tako se je dobro izteklo. Vaje smo prestali in dobili podpis iz tretjega letnika trije, ki smo pozneje postali učitelji na Oddelku za fiziko.

Sledila je optika, potem pa en semester ni bilo predavanj, ker je bil profesor v Združenih državah. Po vrnitvi je izjavil, da bi se kazalo lotiti jedrskih reaktorjev, in tako smo poslušali reaktorsko fiziko in iz nje pri profesorju opravili seminar. Predavanje iz Teoretične fizike smo potem poslušali še v

zimskem semestru petega letnika. Spominjam se le tega, da smo imeli izpite posamič v prostorih direktorja Instituta Jožef Stefan. Tedaj je bil profesor Peterlin zaposlen tudi z inštitutskimi zadevami in je bil večkrat odsoten. Spomin na dogodke pred več kot petdesetimi leti je zelo luknjičav. Brez dnevnika in drugega gradiva ni mogoče pisati spominov. Še ob tem previdni pisci opozorijo, da pišejo o svojem pogledu na dogodke.

V četrtem letniku me je Marjan Ribarič, ki je po diplomi delal na inštitutu, povabil k sodelovanju pri računih o difuziji nevtronov. Zagotovo je ravnal tako po dogovoru s profesorjem Peterlinom. Pritegnili so me tudi k začetnim načrtom, da bi v Ljubljani zgradili homogeni jedrski reaktor. Profesor mi je naročil, naj v revijah zbiram podatke o takih reaktorjih in me s to nalogo poslal v knjižnico v Vinči. S časom je sodelovanje z Ribaričem in profesorjem Peterlinom pripeljalo do člankov in diplomskega dela. Profesor Peterlin, drugače od nekaterih drugih profesorjev, ni poznal obotavljanja pri diplomah. Tako sem konec pomladi 1957 zagovarjal diplomsko delo. V komisiji sta bila poleg predsednika, ki ni bil fizik, profesor Peterlin in profesor Kuščer.

Pred koncem vojaščine so me povabili na asistentsko mesto na tedanji Fakulteti za rudarstvo, metalurgijo in kemijsko tehnologijo. Opozorili so me, da so postopki za izvolitev dolgotrajni. Zato sem se najprej zaposlil na Institutu Jožef Stefan. O tem sem se posvetoval s profesorjem Peterlinom in ga tudi obvestil, da bom prešel na fakulteto. Zdelo se mi je, da je odločitev odobril. Tedaj, na začetku leta 1959, nisem vedel, in to je veljalo tudi za večino kolegov, da profesor Peterlin odhaja v tujino. Pozneje sem profesorja srečal ob njegovih obiskih v Ljubljani. Na enem od njih se je med pogovorom pokazalo, da ve za moje pisanje učbenikov za fiziko. Po njegovih izjavah je bilo mogoče sklepati, da se mu je zdelo to potrebno in koristno delo.

Pri večini začetnih diplomskih del na Oddelku za fiziko je bil mentor profesor Peterlin. Precej jih je bilo iz reaktorske fizike, ki je bila tedaj aktualna. Le malo diplomskih in doktorskih del je zadevalo velike molekule, ki so bile tedaj profesorjevo pravo delovno področje. Ni se mogoče otresti vtisa, da je profesor s tem, ko je sprejel mentorstvo pri delih z drugih področij, študentom pomagal do diplom in pozneje do doktoratov ter jim s tem odprl vrata do samostojnega raziskovanja. Tako je tudi po tej strani poskrbel, da se je pri nas razvilo raziskovalno delo v fiziki.

Velikokrat se s spoštovanjem in hvaležnostjo spomnim profesorja Antona Peterlina, ki je na začetku moje poklicne poti imel vlogo mentorja. Mislim, da jo je dobro opravil, kljub številnim drugim obveznostim.

Janez Strnad